

Makalenin Geliş Tarihi: 14.05.2016

Kabul Tarihi: 08.06.2016

ATATÜRK’SÜZ İLK SEÇİMLER-1939 GENEL SEÇİMLERİNDE CHP’NİN ÇALIŞMA VE PROPAGANDALAR

FIRST ELECTION WITHOUT ATATURK-CHP’S WORKS AND ELECTIONERRING ON 1939 GENERAL ELECTIONS

Dr. Tansu Barış MAHMUTOĞLU*

ÖZ

1939 milletvekili genel seçimleri, Atatürk’ün ölümünden sonra yapılan ilk seçimlerdir. Tek Parti Türkiye’sinin yaklaşık 15 yıllık siyasi birikiminin, Atatürk sonrası İnönü’lü döneme devredildiği bu ilk seçimler, kendisinden önce yapılan cumhuriyet seçimlerinden genel anlamda büyük farklılıklar arz etmemiştir. Bunu da ötesinde seçimlerin cumhuriyete Osmanlı’dan miras kaldığı düşünüldüğünde, iki rejim arasındaki yapısal fark, seçim işlerinde ve propaganda anlamında aynı derecede görülmemektedir. Yine de siyasetin/iktidarın seçim sürecinde halka bakış açısı aralarında farklılık mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Halk Partisi, Tek Parti, Seçim, Propaganda, Halkevi

ABSTRACT

The general elections of 1939, is the first election made after death of Ataturk. This first election, by which 15 years political experience of single-party Turkey was transferred to İnönü era, didn’t differ from the previous elections. Further to that, being considered that the electionss was inherited to republic from Ottoman’s, the main difference between two regimes hasn’t been equally in terms of electioneering and election works. On the other hand, there are differences between the viewpoint to folks of two regime’s politics and rluership.

Keywords: People’s Republican Party, Single Party, Elections, Propaganda, Community Centres.

* Jandarma Genel Komutanlığı.

GİRİŞ

Toplumların, modern dünyadaki pozisyonlarına evrilme sürecinde, yönetim biçimi, kalkınmışlık seviyesi ve sosyo-kültürel yapısı gibi alanlardaki değişim ve gelişimler, siyasetin, seçim sistemlerinin ve dolayısıyla seçim propagandalarının içerik, nitelik, teveccüh düzeyini belirlemiştir. Halkın siyasetten ve akabinde propagandanın beklentisi ile siyasetin halka sunacakları, bu kapsamda karşılıklı olarak belirlenmiş; birbirlerinin doğal yaratıcıları olmuşlardır. Bu etkileşimin Türkiye örneğinde, Osmanlı döneminin ayak izleriyle sık sık karşılaşılması, propaganda kavramının, her dönem değişmekle kalmayıp, bununla birlikte ve hatta öncesinde içerik ve niteliğinde çağa uydurma tecrübesi yaşandığının da göstergesi olmuştur.¹

Osmanlı son evresi ve özellikle II. Meşrutiyet dönemi ile gelişme gösteren demokrasi, siyaset, siyasi partiler ve seçim gibi kavramlar, Batı dünyası ile birebir örtüşmese de küresel çağ içinde, anlamdaşlarına yakın bir biçimde Anadolu coğrafyasında yerleşmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin kendine has yapısı, bu seçim çalışma ve propaganda süreci çalışmalarını belirlemede de baş faktör olmuş; 1946 yılına kadar mebus seçimlerinde iki dereceli seçim sistemi uygulanmıştır. Mebus seçim işi doğrudan halka bırakılmamış; bu iş için bir "ara birim" belirlenerek, mebusları o birimin seçmesi kuralı uygulanmıştır.²

Tek partili dönemde, iki dereceli seçim sistemi uygulanmış, birinci ve ikinci seçmenler sırasıyla ikinci seçmenleri ve mebusları seçmişlerdir. İki seçmen grubu da ayrı ayrı yönlendirme ve propagandaya tabi tutulmuştur. Çoğu seçim döneminde seçimden ziyade onaylama/onaylama esnasında sandıkta bulunma şeklinde cereyan eden bu eylemde, seçime katılım oranı yüksek tutulmaya çalışılarak, rejimin meşruiyeti bu vesileyle desteklenmek istenmiştir. Bu dönemde icra edilen "kazanılmış seçimler"nin maksadı, toplumun, birlik beraberlik havası içinde rejime daha hızlı entegre olmasını sağlamak, cumhuriyetin kurum ve ilkelerini vatandaşa daha hızlı kazandırmak olmuş; dolaylı yoldan da olsa Anadolu insanında siyasal kültür oluşturma adına önemli adımlar atılmıştır.³

¹ Tansu Barış Mahmutoğlu, **1923-1960 Yılları Arasında CHP'nin Seçim Çalışma ve Propagandaları**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum, 2015, s.470

² Mahmutoğlu, **1923-1960 Yılları Arasında CHP'nin Seçim Çalışma ve Propagandaları**, s.470

³ Mahmutoğlu, **1923-1960 Yılları Arasında CHP'nin Seçim Çalışma ve Propagandaları**, s.475

1- CHP’NİN SEÇİM ÇALIŞMALARI

1935 seçimlerinin hemen ertesinde CHP Genel Sekreterliği tarafından yayımlanan bir yazıda, milletvekillerinden seçim yerlerini gezerek, gidilen illerdeki parti ve halkevleri salonlarında toplu bir şekilde halkla temasta bulunmaları, parti ve hükümet nokta-i nazarından faydalı esaslar üzerinde konuşmalar yapmaları rica edilmiştir.⁴ Bu faydalı esaslar şu şekilde belirtilerek, milletvekilleri görevlendirilmiştir:

“1-O ilde parti kurumlarının ve halkevlerinin durum ve gidişlerinin iyi veya iyi olmak yolunda olup olmadığını genel bakışla görmek;

2-Parti kurağlarını ve halkevlerini ziyarette

a) Arkadaşlar arasında sevgi ve bağlılığı artırıcı etke yapmak,

b) Parti programının kavradığı ana prensipleri anlatmak ve yaymak için parti ve halkevi salonlarında toplu halkla konuşmalar yapmak ve konferanslar vermek,

3-

a) Büyük kurultay dileklerinden önemli ve imkânlı olanların vaktinde yerine getirilmesi için bütçe noktasından devletçe fedakârlık sayılacak değerde olan çimento, tuz ve şeker fiyatlarının indirilmesindeki önemi ve bu arada pancar alım fiyatları meselesini halka anlatmak

b) Bunların halk üzerindeki iyi tesirini yoklamak ve artırmak

c) Bu indirmelerden harcıyıcıların tüm istifadesi için satış noktasından o ilin özelliğine göre varsa istekleri dinlemek

4- Bütün çiftçilerimizi ilgilendiren tarım borçlarının taksitlere bağlandığının büyük önemini belirtmek

5- Parti kurultayının üstünde durarak, önemle dokunduğu işlerden yukarıda yazılan başlıcalarının, Kamutayın bu yılında başarılışını söylerken, buna Türk çiftçisinin topraklanması gibi büyük ana işin de yeni çalışma devresi içinde bitirilip kotarılacağını eklemek pek yerinde olur. Parti varlığının yeni devlet içindeki faydalı etkelerini ve ulusla devletin, parti ile devletin birliğini ve beraberliğini canlandırarak ulusal varlığımızın kütleleşmiş olduğunu bu yoldan yaymakta çok fayda görürüz.

6- Hava tehlikesini İnönü’nün anlattığı dille tekrarlamak için bu azat gezmesinden faydalanmak yerinde olur.

⁴ CHP Genel Sekreterliğinin II.6.1935 tarih 4/513 sayılı, Genel Sekreter Recep Peker imzalı tamimi. **BCA:** 490-01/3.11.4

7- Bu dileklerimizizin yerine getirilmesi yolunda şanlı emeğinizi esirgemeyeceğinizi umarak iyi başarımlar ve güler yüzle gezip dönmenizi diler, görüşleriniz üzerine raporunuzu bekler, ondan saygılarımı sunarım kardeşim.”

1939 seçimlerinin çok öncesinde yayınlanmış olmakla beraber bu tebliğ, içerdiği konular bakımından önem arz etmektedir. Şöyle ki daha önceki seçim dönemlerinde gerek beyannameler, gerek yayımlanan tamim ve yapılan açıklamalardaki konu içerikleri daha genel ve soyut anlam ve ifadeler taşımıştır. Seçmene ulaşma noktasında, yapılan bilgilendirmeler ve propagandalar, vatandaşın ihtiyacı veya beklentisi üzerinde belli bir noktada yoğunlaşmamıştır. Ancak bu tamim incelendiğinde, halkın bilgilendirilmesi istenilen konuların başında tarım borçları hususu ile pancar, tuz, çimento ve şeker fiyatlarındaki değişim gelmiştir. Yine gelecek yıllarda toprak reformu olarak kendine kamuoyunda yer bulacak kavram, bu beyanatla halka anlatılmış olacaktır. 1935 tarihli bu tamim, içerdiği somut kavramlar ve günümüz propagandalarındaki metin içeriklerine benzerliği açısından dikkat çekici olmuştur.

CHP, hükümet ve parti beraberliğinin verimli neticelerini daha geniş bir ölçüde semereli kılmak için çalışma tarzında ve işbölümünde bir değişiklik yapmıştır. 17 Şubat 1938 tarihli tamimde, II. Büro faaliyetlerinde (Teşkilat, kongre-kurultay, seçimler, ecnebi partileri tetkik ve takip) milletvekili Mümtaz Ökmen’i, V. Büro faaliyetlerinde (Program ve prensipleri yaymak; parti ve rejim için iç-dış neşriyatı takip etmek; köylü ve halk için faydalı risaleleri bastırmak, okutmak, yaymak; radyo faaliyetlerini takip ve işletmek; partili basım organlarını kontrol etmek) milletvekili Cevdet Kerim İncedayı’yı görevlendirmiştir.⁵

Bu kapsamda Nafia Vekâleti’nden Başvekâlete gönderilen yazıda, yeni kurulacak olan Ankara Radyosunun neşriyat programlarında propaganda neşriyatına da geniş bir yer ayrılması hususu gündeme getirilmiştir:

“(…) Propaganda yazılarına gelince: bu yazıların ihzarında, yeni Türkiye’nin kalkınma programının tatbikini üzerine almış olan bütün devlet teşkilatının aynı derecede rol almaları lazım geleceği kanaatindeyim. Keyfiyet yüce katlarınca da tasvip buyrulduğu takdirde, cumhuriyet idaresinin teessüsünden beri bütün sahalarda başarılı olmuş olan ve acuna duyurulmasında faide mülâhaza edilen büyük eserlerin her birisi için ilgili vekalet

⁵ CHP Genel Sekreterliğinin 17.02.1938 tarih, 1123 sayılı, Genel Sekreter Şükrü Kaya imzalı tebliği. **CHP Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi, İkincikanun 1938’den 30 Haziran 1938 tarihine kadar**, Cilt 12, Ulus Basımevi, 1938, Ankara, s. 16, (Gizlidir, İşe Özgü ve Özeldir. Parti bürolarında kullanılacaktır.)

ve idarelerce ayrı ayrı yazılar hazırlanıp, hazırlandıkça peyderpey vekaletime gönderilmesinin ve bundan böyle başarılacak eserler için de aynı veçhile muamele ifasının, ancak gönderilecek bu gibi yazıların, neşri muvafık görülen yabancı dillere de çevrilmiş ve sadece spiker tarafından mikrofon başında aynen okunmasından başka bir şeye ihtiyacı kalmamış derecede mustahzar olmasının tamimine müsaade buyrulmasını saygılarımla istirham ederim.”⁶

Meclisin Ocak ayı içerisinde seçimleri yenileme kararı alacağı iddiası ilk olarak 24 Ocak 1939’da gazetelerde haber olmuştur.⁷ 1939 Ocak ayı içerisinde CHP içinde bir komisyon oluşturulmuş, parti teşkilatına verilecek yeni şekil üzerinde il teşkilatları ile birlikte, bu kapsamda Parti Genel Sekreterliği’nin Dâhiliye Vekâleti uhdesinde kalıp kalmayacağı, vilayetlerde parti reisliğinin valilerin uhdesinde muhafaza edilip edilmeyeceği konusunda çalışmalar yapılmıştır.⁸ Genel Sekreterlik görevi, 1936 Haziran’ından o güne beraber yürütüldüğü Dâhiliye Vekâletinden ayrılmış⁹; öte yandan valilerin çoğu karışıklığa neden olmaması için bu görevin yine kendilerinde kalmasını uygun görmüşlerdir.¹⁰

CHP parti divanı, seçimlerine yenilenmesine karar vermiş; bunu üzerine Başvekil Celal Bayar görevinden istifa ederek; Refik Saydam başkanlığında yeni hükümet kurulmuş; parti divanında seçimlerin yenilenmesine karar verilmiştir.¹¹

CHP Genel Sekreteri Fikri Tüzer başkanlığında oluşturulan komisyon, seçim işleriyle görevlendirilmiştir.¹² Yayınlanan bir tamimle mebusluk isteyenlerin hangi intihap dairesinden namzet gösterilmek istediklerini ve hangi intihap kabiliyetleri

⁶ Nafia Vekâleti’nin 29.08.1938 tarihli ve 584 sayılı, Nafia Vekili Ali Çetinkaya imzalı yazısı.

BCA: 030.10/15-84-14

⁷ **Cumhuriyet**, 24 İkincikanun 1939.

⁸ **Türksözü**, 25 Kânunusani 1939.

⁹ **Cumhuriyet** ve **Türksözü**, 26 Kânunusani 1939.

¹⁰ **Cumhuriyet**, 07 Şubat 1939.

¹¹ **Cumhuriyet**, 26 İkincikanun 1939. Bu istifanın kökeninde salt seçimlerin yenilenmesi olmadığı değerlendirilmekte olup; 1938 sonları ve 1939 yılı başları dönem basınında da sıkça yer bulan Denizbank ve İmpeks yolsuzlukları davası Bayar ve İnönü arasındaki gerilimi artırmıştır. Bkz. Dönem basınında yer alan yolsuzlukların imalı ve dolaylı bir şekilde de olsa Celal Bayar ile ilintilendirilmek istenmesi, gazetelerde belirsiz ve gerçekliği kesin olmayan haberlere yer verilmesi, partiyi rahatsız ettiği kadar, gazetecilerin de dikkatini çekmiştir. Yunus Nadi, bu tartışmalardan hareketle, yapılacak mebus seçiminin üç gerçek temel sebebinin şöyle ifade etmiştir:“(…) 1. Dün intihabın tecdidine karar veren Meclis, zaten kanunda musarrah tabii ömrünü ikmal etmiş gibiydi. 2. Dünya ahvali çok karışıktır. Bahara yeni bir meclisle çıkmak, bulutlarla mahmul ufukların yazın veya sonbaharda getirebileceği fırtınalara karşı serbest bulunmaktığımızı temin edecektir. 3. Memleketin en işsiz zamanı olan bu birkaç ay zarfında seçimi yaparak bu milli ve en yüksek manasında siyasi vazifemizin külfetlerini işleri çok bir vakte bırakmamış oluruz.” Yunus Nadi, “Cumhuriyet Rejimimizde Demagojiye Yer Yoktur”, **Cumhuriyet**, 28 İkincikanun 1939

¹² **Cumhuriyet**, 28 İkincikanun 1939; **Yeni Sabah**, 10, 11 Mart 1939

bulduğunu talepnamelerinde belirtmeleri istenmiştir.¹³ CHP Genel Sekreteri başkanlığındaki seçim komisyonu da bu müracaatların tasnifini yapmıştır.¹⁴

Öte yandan Burhan Felek, “Hele Bir Sesini İşitsek!” başlıklı yazısında milletvekilliği için bin civarında kişinin başvurduğunu, fakat bu sayının çok az olduğunu vurgulayarak, söz konusu dönem için ilginç sayılabilecek bir öneri getirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi’nin başvuru yapmak isteyen adaylara yönelik olarak yayınladığı genelgeyi haklı bulduğunu ifade eden yazar, başvuranların kendilerine birer program hazırlaması gerektiğini ve nereden aday olmak istiyorlarsa orada bu programlarını halka anlatmaları gerektiğini, yani propaganda yapmaları gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun da ötesinde bütün seçim bölgelerinde çıkacak milletvekili sayısının üç katı aday gösterilmesini öneren yazar, böylece seçmenlerin adayları yakından tanıma, seslerini duyma ve fikirlerini anlama şansı bulacağını ifade etmiş ve bunun adaylar arasında tatlı bir rekabet ortamı yaratacağını da savunmuştur.¹⁵

Dâhiliye Vekâleti tarafından 6 Şubat 1939’da valiliklere çekilen telgrafta da seçimin belirlenen süre içinde tamamlanabilmesi için adli memurların yanı sıra orduda çalışan sivil memurların da seçim işlerinde yardımcı olmaları istenmiştir.¹⁶

Şehirlerdeki seçim teftiş heyetleri, seçmen yoklama defterlerinin 11 Şubat’tan itibaren her mahallede herkesin kolaylıkla görebileceği yerlere asıldığını, kaç gün askıda kalacağını, bilgileri yanlış olanların belediyeye müracaat etmelerini bildiren ilanları gazetelerde yayınlamışlardır.¹⁷ CHP, iki kardeşin aynı anda aday gösterilmeyeceğini açıklamış, yurdun çeşitli yerlerine mebus memur ederek, bunları seçim çalışmaları ve adaylar üzerinde tetkik yapmakla görevlendirmiştir.¹⁸

05 Mart 1939’da ikinci seçmen adayları belirlenmiş¹⁹; CHP, ikinci seçmen adaylarının listesini 13 Mart’ta açıklamıştır.²⁰ 15-21 Mart arasında ikinci müntehip seçimlerinin olacağı kararlaştırılmıştır.²¹ Yeni meclise 422 mebus seçileceği, nüfus ve

¹³ **Cumhuriyet** ve **Türksözü**, 18 Şubat 1939.

¹⁴ **Cumhuriyet**, 21 Şubat 1939

¹⁵ Kadri Unat, **Cumhuriyet Halk Partisi’nin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2015, s.140-141

¹⁶ Unat, **Cumhuriyet Halk Partisi’nin Genel Seçim Propagandaları**, s.138

¹⁷ **Cumhuriyet** ve **Yeni Sabah**, 11 Şubat 1939

¹⁸ **Yeni Sabah**, 21 Mart 1939

¹⁹ **Türksözü**, 05 Mart 1939.

²⁰ **Cumhuriyet**, 12 Mart 1939.

²¹ **Türksözü**, 28 Şubat 1939; **Cumhuriyet**, 10 Mart 1939

mülki teşkilattaki değişiklik sebebiyle bazı illerin mebus sayısı artarken, bir kısmının azalacağı bildirilmiştir.²²

11 Mart'tan itibaren seçim propagandaları başlamış, şehirlerin büyük meydanlarında halka seçim hakkında nutuklar verilmiştir.²³ Mart ayının ortalarına doğru, 24 Mart'ta mebus adaylarının ilan edileceği ve seçimlerin 26 Mart'ta yapılacağı gazetelerde yer almıştır. ²⁴ İnönü, seçim çalışmalarına ilişkin yapılan hazırlıkları, CHP genel merkezine gelerek yerinde tetkik etmiştir. ²⁵

1939 seçimlerini önceki seçimlerden ayıran en temel özelliklerinden biri, partinin önde gelen isimlerinin halkla temas kurmak üzere kendi seçim bölgelerini ziyaret etmeleridir. Bu ziyaretler sırasında meydanlara toplanan vatandaşlara seçim nutukları atılmamış, ancak özellikle Halkevlerinde çeşitli meslek gruplarıyla ve vatandaşlarla bir araya gelinerek sorunları dinlenmiş, kendilerine çeşitli konularda bilgiler verilmiştir. Kuşkusuz bu durum Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçimleri ne denli önemseydiğini, seçimlere katılımı arttırmaya çalıştığını ve dolayısıyla da seçim propagandası konusunda yeni bir yöntem geliştirmeye başladığını göstermesi açısından dikkate değerdir. Bakanlar Kurulu'nun 07 Mart'ta Başbakan ve bakanların, durum tespiti yapmak ve propaganda yapmak için seçim bölgelerine gitmeleri yönündeki kararı da bu durumun somut göstergelerinden biridir.²⁶

2- CHP'nin Seçim Propagandaları

En azından basit ifadesiyle iktidarın rakibi olmadığına hareketle, modern anlamda propaganda unsurlarına rastlanmayan bu seçimlerde, parti, seçime ilişkin propagandasını çoğunlukla basın vasıtasıyla gerçekleştirmiştir. Seçim faaliyetleri hakkında yurt çapındaki haberler, siyasilerin demeçleri, köşe yazarlarının yorumları, basının seçime yönelik tek parti iktidar organı olarak göre yapmasını sağlamıştır.

15 Mart tarihli *Cumhuriyet*'te seçim faaliyetleri ile ilgili olarak şu haber dikkat çekmiştir:

“Parti Umumi Merkezine vilayetlerden gelen malumata göre, yurdun her yerinde intihab faaliyeti büyük hararet, alaka ve neşe ile devam etmektedir. Bütün vilayetlerde gazete, mecmua gibi neşir vasıtaları intihabın devamı müddetince bu hususta neşriyatta

²² *Cumhuriyet*, 14 Şubat 1939

²³ *Yeni Sabah*, 12 Mart 1939

²⁴ *Yeni Sabah*, 13 Mart 1939

²⁵ *Cumhuriyet*, 11 Mart 1939

²⁶ Unat, *Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Seçim Propagandaları*, s. 152

bulunacakları gibi bu akşamdan itibaren şehir ve kasabalarımızdaki bütün parti ve halkevi merkezleri donatılmış, hoparlörlerle, aynı zamanda halk hatipleri ile ve diğer vasıtalarından da faydalanılarak cumhuriyetin feyizli semereleri, CHP prensipleri ve inkılâp esasları ve bu intihabın memleket ve millet için haiz bulunduğu büyük kıymet ve mana hakkında söz ve yazı ile neşriyata başlamışlardır.”²⁷

Bu örnekte de görüleceği ve ileride inceleneceği üzere, gazetelerde devamlı neşriyatta bulunmuş; halka seçimin faziletleri anlatılarak, CHP’nin, inkılâbın ve rejimin önemi üzerinden propaganda faaliyetleri yürütülmüştür.

1939 seçimlerinde ikinci seçmen seçimleri boyunca yaşanan hadiseler, gazetelerde ve diğer neşriyatta ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ankara, İstanbul, Adana ve Sinop örneğiyle incelediğimiz seçimlerde genel olarak aynı temalara değinilmiştir.

İstanbul’daki seçim *Cumhuriyet* gazetesinde şöyle ifade edilmiştir:

“(…) İkinci müntehip seçimi dolayısıyla CHP iki cepheden faaliyete geçmiştir: Evvela her kazada, kaza parti heyetleri ve halkevleri nutuklar söyletmek ve konferanslar verdirmek suretiyle tezahürat yapacaklardır. Üsküdar meydanında kaza bandosu, Bakırköy ve Kadıköy’de halkevi bandoları çalacak, nutuklar irat edilecektir. Parti vilayet merkezi ise ayrı bir propaganda teşkilatı vücuda getirmiştir. Partinin hoparlörlü kamyoneti bu sabah saat 10 ile 12 arasında Eyüp’te, 15.5’te, Fatih’te 16 ile 18 arasında Taksim Meydanı’nda bulunacak, şehir bandosu İstiklal Marşını çalacak, plaklarla halka hitap eden intihab nutukları okunacak, ayrıca parti merkezinin göndereceği hatipler bu kamyonet üzerindeki kürsüde intihaba iştirak lüzumuna dair nutuklar irat edeceklerdir. Halkı intihaba teşvik eder mahiyette afişler duvarlara talik edilmiş, ayrıca el ilanları bastırılarak dağıtılmıştır. Sinemalarda perde aralarında intihab lehine yazılar gösterilmektedir.(…)”²⁸

1939 seçimlerinde daha önce uygulanmayan hoparlörlü kamyonetle propaganda plakları dinletilmiş, hatipler bu araçlar üzerinden nutuklarını söylemiş,²⁹ sinemalarda film aralarında seçim propaganda metinleri gösterilmiştir.

İstanbul’da gerek halkevlerinde tertip edilen müsamere ve konferanslar, gerek semt sandık başlarında hatipler tarafından verilen nutuklara karşı halk büyük ilgi

²⁷ *Cumhuriyet*, 15 Mart 1939.

²⁸ *Cumhuriyet*, 15 Mart 1939.

²⁹ *Yeni Sabah*, 16 Mart 1939

göstermiştir. Güreş müsabakaları düzenlenmiş, halkevi bandosu sandık başlarında konserler vermiş, Üsküdar'daki büyük camilerin bazılarında hitabeler irat olunmuştur.³⁰

Sağlık hizmetleri, köy işleri ve kalkınması, eğitim, demiryolu politikası, seçim kavramı vb., gibi çeşitli konularda Halkevlerinde konferanslar verilmesi; seçim sürecinde devlet temsilcisi olan hatipleri, halk katmanıyla etkileşime sokmak, rejimin ve partinin propagandası açısından bakıldığında önem taşımaktadır.

Müntehibisani seçimi 15 Mart'ta başlamış; seçim münasebetiyle gençliği tenvir etmek üzere Doç.Dr.Yavuz Abadan ve Ord.Prof.Dr. Ali Fuad Başgil gibi isimler tarafından üniversite talebelerine muhtelif konferanslar verilmiş; İstanbul'daki fabrikalarda mesai saatleri arasında hatipler tarafından işçilere nutuklar irat edilmiştir.³¹

Ankara seçimleri *Ulus* gazetesinde ele alınmıştır. Gazetede verilen haberlere göre, Ankara halkevinde seçim nedeniyle konferans verilmiş; halkın Milli Şef İsmet İnönü etrafında birleşmesi ve oyunu kullanması yolunda nutuklar atılmış, konuşmalar yapılmış, şiirler okunup film gösterimi ardından İsmet İnönü'nün son nutuklarından alınan özlü sözler dinlettirilmiştir.³²

Halkevinde yapılan diğer toplantılarda seçimin önemi, cumhuriyetin yarattığı eserler, CHP'nin prensiplerinin anlamı, İsmet İnönü'nün hayatı halka anlatılmış; Ankara'daki kahvehaneleri dolaşan halkevinin konuşmacıları seçime katılımın önemi üzerinde durup, bunun bir vatan borcu olduğunu halka anlatmışlardır. Kent ve kazalarda büyük meydanlara konan hoparlörler ile radyo yayını ve konferanslarla da aynı mesajlar halka dinlettirilmiştir.³³

Okullarda da öğrencilerin seçim hakkındaki bilgilerini artırmak için cumhuriyet yönetiminin faydaları, CHP'nin ilkeleri, Türkiye Cumhuriyetinin gelişimindeki rolü ve seçimin en önemli vatandaşlık borcu olduğu, milletvekilliği ve meclis konusunda öğrencilere dersler ve konferanslar verilmiştir.³⁴

Türksözü'nden takip ettiğimiz Adana seçimlerinde, tüm şehirde halk toplulukları sokaklara dağılmış, seçime büyük alaka göstererek, bir bayram manzarası altında neşe ve hararet içinde oylarını kullanmışlardır.³⁵

³⁰ **Cumhuriyet**, 17 Mart 1939

³¹ **Yeni Sabah**, 16, 17, 18, 19 Mart 1939

³² **Ulus**, 18 Mart 1939.

³³ **Ulus**, 16 Mart 1939.

³⁴ **Ulus**, 22 Mart 1939.

³⁵ **Türksözü**, 16,17 Mart 1939.

Sinop'ta gerçekleşen seçimler Ayın Tarihi'nde belirtildiği üzere 17 Mart'ta tamamlanmıştır:

“Mevsimin yağmurlu ve fırtınalı olmasına rağmen bu vilayetin 108.659 birinci müntehibinden 103.164'ü iki buçuk günde reylerini kullanmış, bu suretle yüzde doksan beş iştirak nisbeti istihsal edilmiştir. Geri kalanlar, hastalık ve uzak seyrüsefer hizmetlerinde bulunmak dolayısıyla iştirak edemeyenlerdir. Vilayetlerden gelen haberlerde halk kitlelerinin bayraklarla, milli marşlar söyleyerek intihap sandıkları başına koştuklarını, köylülerin birçok mıntikalarda havanın muhalefetine rağmen davul ve zurnalarla kafieler halinde seçim vazifesini ifa etmekte oldukları, işçilerin de mütেকâsif bulunduğu mıntikalarda aynı heyecan ve hararetle bu milli vazifelerini eda etmekte oldukları anlaşılmıştır.”³⁶

Vakit gazetesinde yazan Sadri Ertem, vatandaşın sadece ümitsizlik ve nemelazımcılıkla değil, hava ve iklim şartlarıyla da kahramanca mücadele ederek siyasi hakkını kullanmaya çalıştığını vurgulamış ve şunları eklemiştir;³⁷

“(…) Vatandaşları böylece güçlükleri yenmeye davet eden ateşin tahlile değer tek manası vardır. Vatandaşların alakasını iki nokta etrafında tespit edebiliriz: 1-Vatandaş siyasi bir rüşdün en güzel eserini hak edecek bir olgunluk mertebesine yükselmiştir.(…) 2- Türk vatandaşı reyini, sevdiği, inandığı bir teşekkül namına zevkle ve heyecanla veriyor. (...)”

Daha önceki seçimler esnasında da üstünde durulan, zorlu iklim koşullarına rağmen halkın oy verme mücadelesini Ertem de dile getirmiş, bu mücadeleyi siyasi rüşd ve CHP'ye olan güven ve inanca bağlamıştır.

Yazarlar her zaman pozitif motivasyon unsurlarını kullanmamış, bazen de negatif motivasyon tarzı izlemişlerdir. Yeni Sabah yazarlarından A.Cemaleddin Saraçoğlu, seçime katılıma ilişkin fikirlerini, belki de muğlak bir tehditle şu şekilde ifade etmiştir:

“Çarşamba günü seçim başlıyor. Bir millet seçime verdiği ehemmiyetle mebsutan mütenasip bir surette siyasi rüşdünü ispat etmiş olur. Seçim günü rey başında bulunmaya ihmal eden bir vatandaş bilâhara memleket işleri hakkında tenkit, hatta söz söylemek hakkından edebiyen feragat etmiş demektir. Mahalle kahvelerinde bol bol çalıp seçim günü rey sandığının başına kadar gitmeye üşenen bir kimse belki bu ihtimalini teyit için ondan binbir sebep icat edebilir; lakin memlekete karşı büyük bir suç işlemiş olduğunu da hiç olmazsa öz vicdanına karşı inkar edemez. Bizi fazilete, iyiliğe, demokrasiye ve

³⁶ **Ayın Tarihi**, Mart 1939, s.8.

³⁷ **Vakit**, 24 Mart 1939.

hakka kavuşturmuş olan bu günkü rejime karşı bağlılığımızı, saffetimizi, samimiyetimizi göstermek için seçime azami alakayı esirgememiz yalnız siyasi bir vazife değil aynı zamanda bir yurt borcudur da. Borcunu ödemekten kaçınanlara ise amme vicdanının verdiği ismi burada tekrara lüzum görmüyoruz. Aziz Yurttaş! Şayet yarın bir memleket meselesi hakkında göğsünü gere gere mütaleada bulunmak istiyorsan, Çarşamba sabahı rey sandığı başında mevkiini alarak yurda karşı vazifeni yapmayı ihmal etme!”³⁸

Seçim işinin taşıdığı düşünülen kutsiyet ve coşku havası değişik surette verilmeye çalışılmıştır. Oy sandıklarının bulunduğu mahaller Türk ve parti bayrakları ile süslenmiş, yerlere halılar serilmiştir. Halkevlerinde, sinemalarda oy kullanımına ilişkin propagandalar yapılmıştır.³⁹

İkinci seçmen seçimleri esnasında muhabirler, oy veren halkla yaptıkları görüşmeleri yayınlamışlardır. Aralarında emekli devlet erkânı, esnaf, memur, işçi vb. kişilerin olduğu grup, genel olarak, CHP’nin Türk milletinin ideallerini ileriye taşıyan, memleketin refahı için uğraşan, Atatürk’ün manevi, İnönü’nün maddi önderliğinde muasır devlet ve millet seviyesine yükselmesinde yegâne amil olduğunu söylemişlerdir:

40

“Dolmabahçe Tabako tütün deposunda Bayan NEŞİDE: Ben henüz 25 yaşında bir genç kızım. Eski devirleri ve zamanı görmedim, yalnız işittim. O vakitler kadınların ve genç kızların böyle bir iş yerinde hayatımızı kazanmamıza değil; yalnız başımıza sokağa çıkmamıza müsaade edilmezmiş! Kadınlar, erkekler ise gülünç bir kıyafetle gezerlermiş! Biz kadınlara ve genç kızlara hürriyetimizi bahşeden Cumhuriyet hükümeti olmuştur. Nasıl ki memleketimize baştan can getirmişse... Cumhuriyet hükümetinin tek parti ise Halk Partisidir. Reyimi bunun için Halk Partisine, partime, partimize veriyorum...”

“Galatada mağaza sahibi Hankel Şentop: Ben eski idarenin birçok şekillerini gördüm. İstanbul, meşrutiyet ve nihayet Cumhuriyet. Niye saklayayım o idareler bu idare kadar halk idaresi olmamışlardır. Hem bugün neyimiz eksiktir? Her şeyimiz tamam, kuvvetliyiz. Hiç kimse tarafından taciz edilmiyoruz. Bütün bunları da Halk Partisine borçluyuz. Bu takdirde reyimizi Halk Partisine vermeyelim de kime verelim? İnsan ekmek yediği yere nankörlük eder mi? Bu partinin terbiyesi içinde yetişen çocuklarımız da bu partinin malı onun muhakkak onun koruyucusu olacaklardır.”

³⁸ A. Cemalettin Saraçoğlu, “Seçim ve Türk Vatandaşının Borcu”, *Yeni Sabah*, 14 Mart 1939

³⁹ *Yeni Sabah*, 16 ve 17 Mart 1939

⁴⁰ *Yeni Sabah*, 16 ve 17 Mart 1939

Yine gazetelerde seçim boyunca dikkat çekici yazı şekilleri ve büyüklüklerinde sunulan ilanlarla, halkın ilgisini seçimlere çekmeye yönelik mesajlar verilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

“Yurttaş! 15 Mart Çarşamba günü mebus seçimine başlanıyor. Evvela müntehibi saniler seçilecek ve bu seçim 20 Mart pazartesi günü akşamı bitmiş olacaktır. Bundan sonra da müntehib-i saniler mebus seçimine dâhil olacaktır. Atatürk’ün bayrağı altında toplanan Türk milletinin istiklal ve teali uğrunda azminin timsali olan Büyük Millet Meclisi, Türkiye Cumhuriyeti’nin en yüksek eseridir. Türk milletinin yüreğinden doğmuş öz eseridir. Her Türkün mebus seçimiyle alakadar olması Milli Şef İnönü’nün yüksek işaretleri iktizasındadır.

Yurttaş! Atatürk’ün eserinin meydana çıkması, cumhuriyet rejiminin kökleşmesi, Türkiye’nin yükselmesi uğrunda gece gündüz çalışan CHP memleketinin en güzide ve muktedir evlatlarından mürekkep olmak üzere bir namzet listesi hazırlamış, sayın halkımıza takdim edecektir. Bu listede adları görülecek olan muhterem zevat partiye, rejime bağlılıkları ile, memlekete hizmetleri ile, irfan ve karakterleri ile temayüz etmiş yurttaşlardır. Bu yurttaşların halkımızın da arzusuna uygun olduğundan eminiz.

Yurttaş! Çarşamba günü başlayacak olan seçime iştirak et. Bu seçim devresinin milli bayramlardan olduğunu hatırla ve vatana karşı büyük hizmet ifa edeceğine kani olarak reyini mıntıkandaki sandığa atmayı unutma. CHP İstanbul Merkezi.”⁴¹

“CHP halkın, halk için ve halk tarafından idaresini şiar edinmiştir.”, “Bir milletin siyasi erginlik imtihan zamanları intihab günleridir.”, “İnkılâbın mesuliyetini yüklenen CHP’dir. İnkılâpçı, inkılâp partisinin kadrosunda yer alır.”, “Milletimizin büyük fedakârlıklarla elde ettiği inkılâp esaslarını muhafaza eden ve inkılâp prensiplerinin hiçbirinden fedakârlık kabul etmeyen teşekkül CHP’dir.”, “Türk milletinin medeniyetin en ileri safhalarında yer tutması milli emelimizdir. Bu emeli tahakkuk ettirmek için laik bir devlet kuran, milleti müspet ilim zihniyetini rehber kabul eden CHP’dir.”⁴²

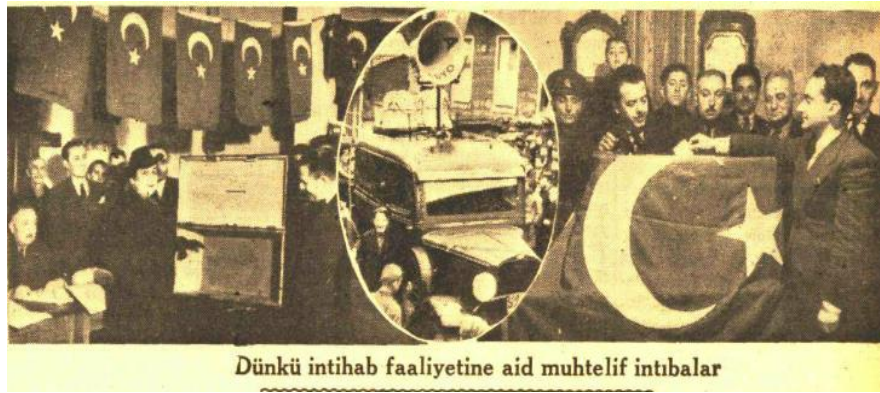
Atatürk ve İnönü’nün tarihsel misyonu üzerinden halkın bilinçaltına göndermeler yapan bu mesajlarda, adayların halk nazarında teveccüh görmesinin bir vatan görevi olduğu vurgulanmış; CHP’nin ise millet için vazgeçilmez derecede önemine değinilerek, ilerlemenin şifresi CHP’de verilmiştir.

“Seçim vatandaşın en mukaddes hakkı ve vazifesidir. Vatandaş reyini kullanmayı ihmal etme; çünkü vereceğin reyle milletin siyasi kudretini kuracaksın.”, “Kanunlar

⁴¹ Cumhuriyet, Yeni Sabah, 12 Mart 1939.

⁴² Ulus, 14,15, 16 Mart 1939.

önünde mutlak müsavvat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan fertlerini halktan ve halkçı olarak kabul eden CHP'dir.", "CHP'nin tarihi büyük milli zaferlerle doludur.", "Memleketimiz Büyük Millet Meclisinin yeni seçiminin başında göz kamaştırıcı bir vaziyette bulunuyor. Türk milleti beynelmilel siyaseti yarın için beklenmedik hadiseler hazırlaması ihtimali karşısında her türlü nifaktan masun bir halde, kendine güvenir vaziyettedir.", "Türk kadınına da hürriyetini ve rey hakkını ilk veren CHP'dir.", "İrade ve hâkimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hâkimiyetin devletin vatandaşa, vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla ifasını tanzim yolunda kullanılması CHP'nin büyük esasıdır."⁴³

Ayrıca İsmet İnönü'nün sözleri derlenerek, vatandaşa onun ifadeleri ile ulaşmak hedeflenmiştir:

"Seçim: Milletler için en büyük kuvvet, her silahtan keskin, her kudretten üstün, en büyük kuvvet kendi evlatları arasındaki birlik kuvvetidir. Bilhassa nüfusları çok milletlerin henüz insaniyet ideali için istikrar bulmamış hırs siyasetleri karşısında, nüfusları daha az milletlerin başlıca dayandıkları kuvvet, kendi içlerindeki beraberlik kudretidir. İ. İnönü"⁴⁴

"Seçim: Memleketimiz Büyük Millet Meclisinin yeni seçiminin başında göz kamaştırıcı bir vaziyette bulunuyor. Türk milleti beynelmilel siyasetin yarın için beklenmedik hadiseler hazırlaması ihtimali karşısında her türlü nifaktan masun ve müteneffir bir halde, kendine güvenir vaziyettedir. İ. İnönü"⁴⁵

"Biliyoruz ki: Bir milletin siyasi erginlik imtihan zamanları, intihap günleridir. İnkılâbı seven onu korur, koruyucu teşkilat Cumhuriyet Halk Partisidir. İnkılâpçı, inkılâp

⁴³ **Ulus**, 13, 15, 16, 17 Mart 1939; Fotoğraf, **Cumhuriyet**, 16 Mart 1939

⁴⁴ **Türksözü**, 16 Mart 1939.

⁴⁵ **Ulus**, 13 Mart 1939; **Türksözü**, 17 Mart 1939.

partisinin kadrosunda yer alır. İnkılâbın mesuliyetini yüklenen Cumhuriyet Halk Partisidir. CHP'nin tarihi büyük milli zaferlerle doludur.”⁴⁶

“Muhakkak ki, Türk milletinin medeniyetin en ileri saflarında yer tutması milli emelimizdir. Bu emeli tahakkuk ettirmek için laik bir devlet kuran, millete müspet ilim zihniyetini rehber olarak kabul eden CHP'dir. Halka bağrını açan, gönlünü açan, onun derdini dinleyen tek rejim CHP'nin kurduğu devlettir. CHP her zaman halkın hükümet işlerini murakabe etmesine ve dilekleriyle düşüncelerini arasız bildirmesine imkân veren en demokrat bir rejimin ifadesidir.”⁴⁷

“Mebus seçmek güneşten, havadan faydalanmak gibi tabii bir hal, memleketi müdafaa etmek gibi yüksek bir vazifedir. Vatandaş, bu hakkını kullan. Bu vazifeni yap!”⁴⁸

“Seçim: CHP'nin şiarı, yapmak iktidarında olmadığı işlerle uyuşturucu ve oyalayıcı sözlerle millete karşı gündelik siyaset takip etmek değil, Türk vatanını milletini her cepheden layık olduğu mevkie çıkarmaktır.”⁴⁹

Gazetelerdeki bu afişler incelendiğinde görülmektedir ki, seçim konusu yine siyasi olgunlukla ilişkilendirilmiş, CHP'nin inkılâp esaslarını koruduğu, cumhuriyet rejiminin kökleşmesi gerektiği, halkın da rejimin ve inkılâpların muhafızı olmasının zorunluluğu üzerinde durulmuştur. Seçimlerin milli bayramlar olduğu, verilecek oyların milletin ve devletin siyasi kudretini artıracacağı, seçimlerin birlik ve beraberliği sağladığı vurgulanmıştır.

Seçim gününe kadar olan süreçte, gazetelerde ilanlar verilerek, CHP'nin millet ve ülke için önemine işaret çekilmiş, halka yazılı mesajlar verilmek istenmiştir:

“Cumhuriyet Halk Partisinin esas düşünce ve dileği vatandaşları her türlü ayrılıktan korumak, onları kendileri ve büyük Türk ulusu için faydalı kılmaktır... Cumhuriyet Halk Partisi her zaman halkın hükümet işlerini murakabe etmesine ve dilekleri ile düşüncelerini arasız bildirmesine imkân veren en demokrat rejimin ifadesidir... Vatandaş, Reyini kullanmayı ihmal etme çünkü vereceğin reyle siyasi kudretini kuracaksın... Türk vatanını az zamanda refaha eriştirmek Cumhuriyet Halk Partisinin ileri ülkülerinden biridir... Cumhuriyet Halk Partisi Türk milletinin kültür hususiyetini muhafaza etmek ve Türk milletini muasır milletler seviyesine çıkarmayı yüksek hedef bilir... Cumhuriyet Halk Partisi umdelerinin isabet ve muvaffakiyet sırrı, büyük Türk

⁴⁶ **Türksözü**, 23 Mart 1939.

⁴⁷ **Türksözü**, 25 Mart 1939.

⁴⁸ **Türksözü**, 15 Mart 1939.

⁴⁹ **Türksözü**, 21 Mart 1939.

milletinin temayüllerini ve ihtiyaçlarını hakkı ile bulmaktaki isabeti kadar Türk milletinin haysiyet ve kudretindeki hazineyi de layiki ile takdir edebilmekteki kifayetindedir...”⁵⁰

Tarafsız Cumhurbaşkanlığı olgusunun anayasal açıdan bulunmadığı bu dönemde, seçimlerin ana aktörü İsmet İnönü olmuştur. İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığına seçildikten sonra İstanbul'a ilk seyahati de seçim dönemine denk gelmiştir. 02 Mart 1939'da Cumhurbaşkanı olarak ilk kez İstanbul'a giden İnönü için önceden çeşitli hazırlıklar yapılmış ve bu çerçevede Haydarpaşa İstasyonu ile büyük caddeler süslenmiştir. Büyük bir kalabalık tarafından karşılanan İnönü, çeşitli meslek gruplarının temsilcileriyle de Dolmabahçe Sarayı'nda bir araya gelmiş ve onları dinleyerek notlar almıştır. Sinemacılar, tüccarlar, kunduracılar, otelciler, fabrikatörler, fırıncılar, işçiler ve şoförler bu sayede İnönü ile direk görüşme ve sorunlarını ifade etme, dolayısıyla da çözüm isteme fırsatı bulmuştur. 03 Mart 1939'da da çeşitli sanat ve mesleklerin temsilcileri kabul eden İnönü, böylelikle vatandaşlarla temasını sürdürmüştür.⁵¹

Bu konuyu köşesine taşıyan Sabiha Zekeriya Sertel de, “Milli Şefin köylünün dertlerine defter açması, göz açması, gönül açması, bize büyük bir inkılâbın arifesinde olduğumuzu müjdeliyor”, şeklindeki İnönü ile sohbet etme fırsatı bulan bir köylünün sözüyle yazısına başlamıştır. Köylülere yönelik açık bir propaganda metni olan yazıda Sertel, bu gelişmeyi toprak reformu için ilk adım olarak ele almıştır. İnönü'nün Başbakanlık yaptığı dönemde bu konuyla ilgilenmeye başladığı, hatta Başbakanlıktan ayrılmadan önce bir tarımsal kalkınma planı hazırladığını, fakat istifa edince bunun gerçekleşmediği vurgulayana yazar, bu sefer bunun mutlaka hayata geçirilerek toprak reformunun yapılacağını belirtmiştir. Falih Rıfkı Atay da “Halk İle Temaslar” başlıklı yazısında, bu gelişmeyi ele alarak İnönü'nün sadece bir halk devleti reisinin görevini yapmadığını, aynı zamanda bir halk partisinin bütün üyelerine de vatandaşlarla birlikte çalışmanın yollarını ve yararlarını öğrettiğini vurgulayarak partinin halk ile bütünleşmesini konu edinmiş ve İnönü'yü ön plana çıkarmıştır.⁵²

⁵⁰ Cumhuriyet, 14,17 ve 18 Mart 1939, Yeni Sabah, 25 Mart 1939

⁵¹ Unat, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Seçim Propagandaları, s. 147-148

⁵² Unat, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Seçim Propagandaları, s. 151; Fotoğraf, Yeni Sabah, 17 Mart 1939

Bu siyasi ortamda 15 Mart'ta başlayan ikinci seçmen seçimleri⁵³, 21 Mart 1939'da sona ermiş, ülke genelinde %77.8 katılım oranıyla 40.979 ikinci seçmen seçilmiştir.⁵⁴ 24 Mart 1939'da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü mebus seçimleri sebebiyle bir beyanname yayınlamıştır.⁵⁵

Milli Şef, EK'te yayımlanan beyannamesinde, özellikle uluslararası ilişkilerdeki genel karışıklık ve savaş durumuna göndermeler yaparak, seçimlerde sağlanacak birlik ve beraberliğin, itibar ve refahı artıracığını; kudretli milletler mertebesine ulaştıracağını dile getirmiştir. Köylü ve çiftçinin refah seviyesini artırıcı tedbirler alınacağını ifade etmiştir.

İnönü'nün seçim beyanmesine ilişkin olarak, diğer gazetecilerin de genel olarak aynı şekilde yaklaştığı gibi, *Akşam*'da Necmetdin Sadak şunları yazmıştır:⁵⁶

“(…) Bu beyanname-dünyanın geçirdiği buhran devrinde- gönüllere ferah verecek kudrette, değerli bir devlet programı olduğu kadar, namzetler listesi de –seçilmesi, hazırlanması ve mahiyeti bakımından- demokrasi ve halkçılık prensiplerinin geniş ölçüde inkişafına doğru atılmış ilk mühim adımdır. (...) Namzet listesine bakılınca büyük bir değişiklik karşısında olduğumuz derhal anlaşılır. Meclisin yenileşen dörtte bir azası parti teşkilatından halk ile teması ve halk işlerinde çalışması çok olan faal unsurlardan seçilmiştir. Bunun, istikbal için ifade ettiği mana büyüktür. Türkiye cumhuriyeti, milletin

⁵³ *Yeni Sabah*, 16 Mart 1939.

⁵⁴ *Yeni Sabah*, 23 Mart 1939.

⁵⁵ **EK-E: Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 1939 Seçim Beyannamesi, Ayın Tarihi**, Mart 1939, s.22-24; *Cumhuriyet* ve *Ulus*, 25 Mart 1939; *Türksözü*, 26 Mart 1939; *Erzurum*, 27 Mart 1939.

⁵⁶ *Akşam*, 26 Mart 1939.

bünyesini kemirecek mahiyette siyasi ve içtimai nifaklardan uzak, demokrasilerin, birbirine zıt parti menfaatlerini memleketin huzur ve sükûnu üstüne çıkararak didişmelerinden sıyrılmış bir milli hâkimiyet idaresi şeklinde yaşamak azmindedir. Kemalist Türkiye, ne büyük demokrasilerin renk renk politika kargaşalığına ne de otokrat idarelerin ferdi ceberrutuna yer veren bir rejimdir. Gayemiz, tek partili nizami halk hâkimiyetinin azami tecellisi imkânı ile telif etmektir. (...)"

Sadak'ın makalesinde tek partili rejimin meşruiyeti, özetle toplumu sosyal ve politik çatışmalardan koruduğu tezi ile sağlanmaya çalışılmıştır.

3- İkinci Seçmenlerle İstişare Toplantıları ve Müstakil Mebuslar

CHP, 22 Mart'ta, ikinci seçmenlerle mebus seçimine ilişkin istişare toplantıları uygulaması getirmiş ve bu konuyu CHP Genel Başkan Vekili R.Saydam imzalı bir beyanname ile kamuoyu ve partililerle paylaşmıştır.⁵⁷ Buna göre CHP, halkçı bir idare tarzı içinde millet murakabesinin en mütakamil olmasını ana düstur olarak belirlediklerini belirtmiştir:

"(...) Mebus namzedlerini tespit ve ilan etmeden evvel ikinci müntehiblerle temas etmeyi ve müntehiblerle riyaset divanının görüşlerini karşılaştırmayı genbaşkurca karar altına almış ve sureti aşağıda yazılı beyanname hükmüne göre bugün 22.3.1939'da kış dolayısıyla temas kolay olan namzedlik için müracaatların tekâsüf etmiş bulunduğu, isimleri yazılı 28⁵⁸ vilayetimizde ikinci müntehiblerle bir istişare toplantısı yapmıştır.(...) Milletın siyasi hayatında ilk defa tatbik edilen bu usul genbaşkurun bütün partililere olan muhabbet ve itimadının bir ifadesi olmakla beraber bundan husule gelecek bir neticenin de bütün milletimizce partimiz mensuplarının siyasi rüşd ve olgunluklarına bir misal telakki edileceğini de dikkat gözü önünde bulundurmalıyız. Bu sebeple istişare reylerimizi kullanırken her türlü şahsi ve rejyonalist hislerden uzak kalmayı ve reylerimizin sadece kalb ve kafalarımızın mahsulü olmasına dikkat etmeyi kutsi ve milli bir vazife olarak telakki etmemiz gereklidir. Bunun içindir ki, neticenin siyasi rüştünü ve olgunluğunu ispat etmiş bir partili zümrenin mahsulü olacağına şimdiden itimat etmekteyiz."

⁵⁷ **Ayın Tarihi**, Mart 1939, s.21-22; **Cumhuriyet**, 22,23,24 Mart 1939

⁵⁸ Bu iller sırasıyla şunlardır: Afyon, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Denizli, Edirne, Eskişehir, Isparta, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Maraş ve Samsun

İkinci seçmenlerle istişare toplantılarına ilişkin *Ulus*'ta yazan Falih Rıfkı Atay şunları dile getirmiştir:⁵⁹

“(…) Eski mebuslardan gayri birçok vatandaşlar kendilerini millet hizmetine arz etmişlerdir. Kendileri herhangi bir intihab bölgesinde intihab kabiliyetleri olduğu kanaatindedirler. Parti bu müracaatlardan birçoğunun reddedilmesine hiçbir sebep görmemiştir; fakat kamutay azalarının adedini de kanunlar tahdit etmiştir. Bu istişarenin ilk faydası, bu vatandaşlara kendilerinin ihmal edilmemiş olduğu hoşnutluğunu vermek, ikinci faydası yeni Kamutay azalarını halk ile, halk işleri ve ihtiyaçları ile daha yakından alakalı olmaya, say ve hizmet vasıtası ile temsil kabiliyetlerini artırmaya sevk etmek, üçüncü faydası da halk idaresi mekanizmasının tekamül istikametini tespit etmek olacaktır. (…)”

Atay, gerekli nitelikleri taşıyan herkesin mebus olabileceği bilincinde olduğunu belirtmiş; bu uygulamanın hem adaylar, hem mebuslar, hem de halk açısından inkılaba dönük faydalarına değinmiştir.

Yine aynı gün *Yeni Sabah* gazetesinde yazan Hüseyin Cahit Yalçın konuya farklı bir pencereden bakış ekleyerek şunları ifade etmiştir:⁶⁰

“(…) Bizde tatbik edilen milli hâkimiyet rejimi nazariye itibariyle noksanları haizdir. Fakat muhterem İsmet İnönü'nün son verdiği kararlar, intihabat usulünde ihdas ettiği yenilikle sabit oluyor ki bu noksanlar tahakküm hırslarını hâkimi mutlak bir diktatörlüğe temel hizmeti görmek için vaziyetten, iş ve fırsatlardan istifade eseri değildir; realitenin telkin ettiği zaruretlerdir. Memleketin inkişafı arttıkça, Milli Şefin içinden gelen ilk hamle milletin hâkimiyeti prensibini biraz daha geniş surette tatbik etmeye müracaat etmek oluyor. (…)

Milli hâkimiyet rejimini sırf bir hürmet ve tasvip eseri izhar etmekten ibaret saymak onu anlamamak olurdu. Şimdi ilk defa müntehibisaniler kendilerine tahsis edilen sahada propaganda, emir, teşvik gibi amillerden uzak bir halde vicdanlarıyla baş başa reylerini kullanıyorlar.(…)”

Yalçın'ın, rejimin noksan yönlerini görece tarafsız bir şekilde ortaya koyması, o dönem çok karşılaşılan bir durum değildir. Yalçın, uygulamanın gelişim ve değişimin doğal ve zaruri bir sonucu olduğunu belirtmiş, seçmenlerin propaganda vb. etkilerden uzak, vicdanlarıyla karar vereceklerini dile getirmiştir. Elbette yazarın burada, “seçmenin, propaganda etkisinden uzaklaştıkça, vicdanıyla baş başa kalacağı” düşüncesi

⁵⁹ Falih Rıfkı Atay, “Müntehiplerle İstişare”, *Ulus*, 23 Mart 1939.

⁶⁰ *Yeni Sabah*, 23 Mart 1939.

ayrıca ele alınması gereken bir zihniyetin de göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak dönem şartları içinde, kamuoyunun propagandaya genel bakışının da olumlu olmadığı ortadadır.

İkinci seçmenlerle görüşerek onların düşüncelerini sorma yöntemi tek parti dönemindeki seçimlerde ilk kez 1939 seçimlerinde uygulamaya sokulmuştur. Böylece, sınırlı da olsa CHP yönetimi, tarihinde ilk kez milletvekili adayları konusunda parti tabanının da görüşlerini almayı hedeflemiştir. Bununla birlikte ikinci seçmenlerle görüşüleceği gün bile, bu görüş alışverişinin nasıl yapılacağını parti başkanı, başkan yardımcısı ve genel sekreter dışında hiç kimse bilmemiştir. 22 Mart'ta 28 ildeki ikinci seçmenler ayrı ayrı toplanarak kendilerine sunulan çok sayıda aday arasından tercih ettikleri adayları işaretlemişlerdir.⁶¹

Ahmet Demirel'e göre ikinci seçmenlerle yapılan istişare toplantıları, muhtemelen İnönü'nün mecliste gerçekleştireceği tasfiyeyi meşrulaştırmak için yapılmıştır. Demirel, oylar kullanıldıktan sonra sonuçların hiçbir şekilde açıklanmamış olmasını bunun bir işareti olarak değerlendirmiştir. Ayrıca aday listesinin açıklanacağı 24 Mart tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yer alan bir haber bu kanıyı güçlendirmiştir. Habere göre bazı milletvekilleri ikinci seçmenlerden tek bir oy bile alamamışlardır. Haber şöyledir:

“Halen mebus olanlardan bir kısmının namzet gösterilmeyeceği muhakkaktır. İstişare mahiyetindeki seçimlerde müntehib-i sanilere verilen namzet listelerinde yazılı şimdiki mebuslardan bazılarının intihab dairelerinde hiç rey alamadıkları da söylenmektedir. Namzetlerin tespit salahiyeti Genbaşkura ait olduğundan bu istişarelerin neticeleri hakkında rivayetlere ve tahminlere istinaden mütalaa yürütülmesi de doğru görünmüyor.”⁶²

İkinci seçmenlere böyle bir oylama yaptırmakla, aday gösterilmeyecek olan güçlü isimlerin ileride yapabilecekleri muhtemel eleştirilerin önünü kesebilmek ve kolay bir cevapla eleştirilere ön alınabilmek hedeflenmiştir: “*İkinci seçmenler istemediler. Parti de sizi aday göstermedi.*”⁶³

⁶¹ 14 milletvekilinin seçileceği Ankara'da ikinci seçmenlere 3'ü kadın olmak üzere 38 kişilik bir liste verildi. Bunlardan biri kadın olmak üzere 14 ismi işaretlemeleri istenmiştir. 17 milletvekilinin seçileceği İstanbul'daki toplantıda ise ikinci seçmenlere 141 kişilik liste verildi. Bunlardan diledikleri 34 kişiyi işaretlemeleri istendi. Ahmet Demirel, **Tek Partinin İktidarı- Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.225-226

⁶² *Cumhuriyet*, 24 Mart 1939.

⁶³ Demirel, **Tek Partinin İktidarı**, s.229.

Aday listesinin bir boyutu bu tasfiye iken bir diğer boyutu da önceki dönemlerin küskünlerini İnönü'nün muhaliflerle barışma politikası kapsamında yeniden meclise alınması olmuştur.⁶⁴

Bizce bu uygulamada dikkat edilmesi gereken bir üçüncü boyut daha vardır. O da beyannamede belirtildiği üzere mebus seçiminden oluşacak sonuçların siyasi rüşet ve olgunlukla derecelendirileceği ana fikridir. Yani ikinci seçmenler de bir nevi ikaz edilmiş, seçecekleri mebusların sorumluluğunu taşıyacakları konusunda bilgilendirilmişlerdir.

4- Seçim Sonuçları

Mebus seçimleri 26 Mart'ta yapılmış⁶⁵; seçimler sonucu, İsmet İnönü'nün aday gösterdiği CHP'li 420 milletvekili (14'ü kadın) ile 4 bağımsız aday (bu vekiller gayrimüslimdir⁶⁶) yani toplam 424 milletvekili seçilmiştir. Seçimden sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bir teşekkür telgrafı yayınlayarak şöyle demiştir: “*Mebus arkadaşlarımın ve vatandaşlarımın sevgi ve teveccühlerini ifade eden birçok telgraf alıyorum. Yürekten teşekkürlerimi kabul buyurmalarını rica ederim.*”⁶⁷

CHP, 420 aday gösterdiği bu seçimlerde bağımsız adaylar için sadece 4 kişilik yeri boş bırakmıştır. Afyon'dan Berç Türker, Ankara'dan Dr. Nikola Taptas, Eskişehir'den İstemat Özdamar ve Niğde'den Dr.Abravaya Marmaralı milletvekili seçilmişlerdir.⁶⁸ Bağımsız adaylara yer açmak için partinin bazı seçim çevrelerinde aday göstermeme uygulamasına ilk kez 1931 seçimlerinde başlanmıştır. Ancak 1931'de 20,

⁶⁴ Bunlar arasında Birinci Meclisteki İkinci Grup üyesi Cemal Mersinli; İkinci Meclis'ten sonra tasfiye edilmiş olan eski TCF üyeleri Feridun Fikri Düşünsel, Sabit Sağıroğlu ve Münir Hüsrev Göle; eski SCF üyesi İbrahim Tolon; Milli Mücadele döneminin Trabzon muhalefetine başını çekenlerden Faik Ahmet Barutçu gibi ünlü isimler dikkati çekiyordu. Eski İttihatçılardan Atıf Kamçıl da Çanakkale'den aday gösterilmişti. Bir önceki dönemde meclis dışında kalan Refik Koraltan ve Memduh Şevket Esental'a da aday listesinde yer verilmişti. Barışma politikasında son önemli hamle yılsonundaki ara seçimde yapılacak ve Rauf Orbay da meclise dâhil olacaktır. Demirel, **Tek Partinin İktidarı**, s.233.

⁶⁵ **Cumhuriyet**, 27 Mart 1939

⁶⁶ Dr. Nikola Taptas (Ankara), Berç Keresticiyan (Afyon), İstemat Zihni (Eskişehir) ve Dr.Abravaya (Niğde'den) mebus olmuşlardır. Demirel, **Tek Partinin İktidarı**, s.391-403.

⁶⁷ **Ayın Tarihi**, Mart, 1939, s.11. İktidarın teşekkürü, millet ve partililerle sınırlı kalmamıştır. Basın bir yandan kamuoyunu seçimlerin gidişatına dair bilgilendirmeye dair haberleri yansıtırken, bir yandan da seçimlere katılımı artırma yönündeki davetlere, ilanlara ve köşe yazılarına yer vermiştir. Nitekim seçimlerden sonra Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Fikri Tuzer tarafından yayınlanan teşekkür yazısında da bu duruma temas edilerek basına ve basın mensuplarına seçim sürecindeki katkılarından dolayı teşekkür edilmiştir. Yayınlanan teşekkür yazısı şu şekildedir: “*İki aydan beri devam eden intihabat faaliyeti esnasında matbuatımızın her milli meselede olduğu gibi şuurlu ve devamlı teşriki mesaisi cidden memnuniyeti mucip olmuştur. Cumhuriyet matbuatının milli irade ve hâkimiyetin tecellisi gibi bu büyük ödevdeki olgun çalışmalarını şükranla anmayı yerinde vazife sayarım. Matbuatımızın sayı erkânına teşekkürlerimin iblağını bilhassa rica eder, saygılarımı sunarım.*” Unat, **Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Seçim Propagandaları**, s.137

⁶⁸ **Ayın Tarihi**, Mart 1939, s.11.

1935'te 13 bağımsız aday milletvekili seçilirken, 1939'da bağımsızlar için sadece 4 kişilik yerin boş bırakılması dikkat çekmiştir. Bu azalmanın temel nedeni, seçimden sonra oluşturulması düşünülen CHP Müstakil Grubu'nun bu fonksiyonu üstlenecek olmasının planlanması olmuştur.⁶⁹

Seçimlerin bitiminde Yunus Nadi, milli hâkimiyete ve mevcut rejime değindiği makalesinde şunları dile getirmiştir.⁷⁰

“(…) Anayasa bakımından milletin kayıtsız ve şartsız hâkimiyetini temsil eden meclisin seçiliş tarzını son misalinde de gördük. Bizde bu tarzı ifade eden mekanizma Ebedi Şef Atatürk'ün ibda ettiği ve Milli Şef İsmet İnönü'nün de aynı kudretle yürüttüğü milli parti teşkilatımıza dayanır. Bu parti CHP'dir ki hakikatte Avrupai manası ile bir parti olmaktan ziyade Türk milletinin en geniş ölçüde memleketşumul milli, siyasi ve içtimai teşkilatıdır. Bu milli teşkilat Türk milletini birlik ve beraberlikle yürütmek samimi maksat ve gayeleriyle teessüs ederek Halkevleriyle de takviye edilmek suretiyle meclisten önce milletin en şuurlu bir ittihadı dayanan tesanüt ahengini kurmuş olmak büyük vazifesini üzerine almıştır. (…)

Ortada yekdiğerini ikmal eden iki vaziyetimiz var: başta Milli Şef ve onun etrafında bütün millet ki bu milli şekildir. Büyük Millet Meclisi kökünün etrafında dal budak teşkil eden Cumhur Reisi, hükümet ve millet ki bu da devlet şeklimizdir. Bu iki şekli nazariye olarak ayrı ayrı mütalea etmek kabul ve fakat ameli olarak birbirinden tefrik etmek imkânsızdır. Bir memleketi bizimki kadar kudretli bir içtimai heyet haline koyabilen bu usul ve esasatı biz Türkler kendimiz yarattık. İşte bu iştedir ki biz, büyük Atatürk'ün demiş olduğu gibi, yalnız bize benzeriz. Bu teşkilatı kimseden taklit ederek değil, fakat kendi kendimize biz ibda eyledik. (…)

CHP'nin meclisten de önce, ülkede milli birlik ve beraberliği sağladığını belirten Yunus Nadi, Türkiye'deki politik sistemin başka ülkelerdekine benzemediğini, kendine has özellikler taşıdığını ifade etmiştir. Yani kısaca, Türk tipi bir politik sistemin uygulanmakta olduğundan bahsetmektedir. Demokrasi serüveni, türlü sebeplerle Batı'dan farklı bir yol izlemiş bu coğrafyada, demokrasinin uygulanışı, sürekliliği ve sistemin istikrarı için, dönemsel olarak bu Türk tipi sistemler dillendirilmiştir.⁷¹

⁶⁹ Hakkı Uyar, “Tek Parti Döneminde Seçimler”, **Toplumsal Tarih**, (64), Tarih Vakfı Yayınları (İstanbul, Nisan 1999), s.29 ss.21-31; Demirel, **Tek Partinin İktidarı**, s.229-230.

⁷⁰ **Cumhuriyet**, 27 Mart 1939.

⁷¹ 2015 yılında itibaren, Türkiye'deki başkanlık sisteminin tartışmalarında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kısmen ortaya koyduğu Türk tipi başkanlık sistemi de, aslında aynı kaynaktan vücut bulmuş; batı modelli sistemlerin ülkedeki uygulamasının bazı alanlarda eksik kalabildiği kaygısını taşımıştır.

SONUÇ

Tek parti döneminin diğer seçimlerinde olduğu gibi, törensel hava, vatandaşın seçime coşkulu yaklaşım ve katılımıyla bu seçimlerde de ifade edilmiş; seçimin kendisinin değil, o merasimin-bayramın ne şekilde cereyan ettiği üzerinde durulmuş; kutsiyet taşıyan seçim işi, vatandaşın belleklerine kazınmak istenmiştir.

1939 seçimleri, Atatürk'ün ölümünden sonra yapılan ilk seçimlerdir. İsmet İnönü'nün yönetiminde icra edilen seçimlere, daha önce yapılmayan bazı teknik yeniliklerin yanında, -sonuçları yayınlanmamış olduğundan, gerçek bilinmese de- ikinci seçmenlerle mebus adaylarının seçimine ilişkin istişare toplantıları damgasını vurmuştur. Bu seçimlerde de, rejimin genel savunusu, propaganda konusu olarak gazete ve neşriyatlarda kendine yer bulmuştur.

Parti-devlet döngüsünün iç içe geçtiği 1930'ların sonlarında CHP, parti içinde propaganda işleriyle uğraşmak için komisyon ve bürolar kurmuş; seçim süreçlerinden çok önce çalışmalara başlamıştır. Halkın bilgilendirilmesi istenilen konuların başında tarım borçları hususu ile pancar, tuz, çimento ve şeker fiyatlarındaki değişimin gelmesi, günümüz propagandalarındaki metin içeriklerine benzerliği açısından dikkat çekici olmuştur. 1939 seçimleri öncesinde CHP yönetimi sınırlı da olsa, tarihinde ilk kez milletvekili adayları konusunda parti tabanının da görüşlerini almayı hedeflemiştir.

Dönem basını Şubat ve Mart 2015 aylarından itibaren bu konuyu sıkça işlemiştir. Seçim Fotoğrafı: **Türksözü**, 28 Mart 1939

Atatürk ve İnönü'nün tarihsel misyonu üzerinden halkın bilinçaltına göndermeler yapan, gazetelerde yayımlanan ve halkın görebileceği yerlere asılan mesajlarda, ilerlemenin şifresi CHP'de verilmiştir.

KAYNAKÇA

1- Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

CHP Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi, İkincikanun 1938'den 30 Haziran 1938 tarihine kadar, Cilt 12, Ulus Basımevi, 1938, Ankara.

2- Süreli Yayınlar

Ayın Tarihi

Akşam

Cumhuriyet

Erzurum

Türksözü

Ulus

Vakit

Yeni Sabah

3- Araştırma Eserler

a- Kitaplar

DEMİREL, Ahmet; **Tek Partinin İktidarı- Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

MAHMUTOĞLU, Tansu Barış; **1923-1960 Yılları Arasında CHP'nin Seçim Çalışma ve Propagandaları**, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum, 2015

UNAT, Kadri, **Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2015.

b- Makaleler

UYAR, Hakkı; “Tek Parti Döneminde Seçimler”, **Toplumsal Tarih**, (64), Tarih Vakfı Yayınları (İstanbul, Nisan 1999), s.21-31

EK
CUMHURBAŞKANI İSMET İNÖNÜ'NÜN 1939 SEÇİM BEYANNAMESİ ⁷²

Sevgili Vatandaşlarım, Büyük Millet Meclisini teşkil edecek yeni namzetleri huzurunuzda takdim ediyorum. Bu namzetleri intihab ederken, bize yalnız vazifemizin vicdani ilcası ile vatandaşlarımızın temayülü rehber olmuştur. Asil milletimizin Büyük Meclis azaları üzerindeki itimadının derecesini anlayabilmek için parti teşkilatında ve halk tabakaları arasında çok dikkatli tetkikler yaptık. Memleketin geniş mıntıklarından partiye mensup ikinci müntheplerin takdir ve tavsiyeleri demek olan istişare reylerine müracaat ettik. Kati namzetleri yüksek reynize arz ederken vatanın mukadderatını dört sene müddetle hâkim olacak mebuslar üzerinde milletimizin takdir ve itimadını azami derecede toplayabilmiş olduğumuz kanaatindeyiz. (...)

Vatandaşlarım, Millet hizmetindeki iç ve dış siyaset âleminde çetin olduğu devirlerde yaşıyoruz. Canlı inkişaf halinde olan büyük bir milletin her istikamette birçok ihtiyaçları ve meseleleri karşısındayız. Cumhuriyetin vatana temin ettiği emniyet ve imarı geniş olarak ilerletmek istiyoruz. Vatandaşlar arasında huzur ve hürmetin muhafazasını, vazifelerimizin başında tutuyoruz. CHF'nın memleketin bütün çalışkan ve kıymetli evlatlarını hizmet yoluna sevk etmekteki muvaffakiyeti her gün daha ziyade kendin, göstermektedir. Nifaksız ve huzur içinde bir çalışma hayatının nimetlerini vatandaşlara temin etmek başlıca emelimizdir.

Aziz vatandaşlarım! Harici siyaset sahasının şüpheli ve karışık bir devrinde bulunduğumuz, uyanık gözlerinizden gizli kalmaz. İnsanlığın büyük facialar karşısında kalma ihtimali her zamandan ziyade artmıştır. İnsanlık âleminin mühim bir uzvu olan Türkiye'nin ne vazifeler karşısında bulunacağını kati olarak tespit etmeye imkân yoktur. Bu ihtimaller karşısında ancak kudretli milletler kendilerini ve insanlığı kurtaracaklardır. Kudretli milletler muhabbet ve emniyete dayanan bir birlik içinde vatanlarının yüksek menfaati için her fedakârlığı, yapmaya hazır olan imanlı, iradeli milletlerdir. Biz bu milletlerin başında bulunanlardan olduğumuz kanaatini cesaretle söyleyebiliriz. Reylerinizde göstereceğiniz kalbi beraberlik ile itimat milletimizin kudretine bir delil olacaktır.

⁷² **Ayın Tarihi**, Mart 1939, s.22-24;**Ulus**, 25 Mart 1939; **Türksözü**, 26 Mart 1939; **Erzurum**, 27 Mart 1939.

Aziz vatandaşlarım, cumhuriyet, imar kültür, endüstri programlarına geniş mikyasda devam edecektir. Fakat bilhassa köylü ve çiftçi halkımızın kazancını artırıp maişet seviyesini yükseltmek, bunun için geniş mikyasda ziraat ve ilk tahsil imkânlarını bulmak başlıca emelimiz olacaktır. Bütün idare düzeninin halk içinde halkın meseleleri ile yoğrulmuş müstakim ve muntazam işleyişinin semereleri hatta iktisadi olan verimli tedbirlerin başındadır kanaatinizdeyiz.

Aziz vatandaşlarım, bana ve riyaset etmekle iftihar ettiğim CHP'ye yüksek itimadınızı layık görmenizi isterim. Ben ve Büyük Millet Meclisi azası arkadaşlarım, itimadınızı kıymetli bir emanet gibi vicdanımızın içinde muhafaza edeceğiz. (...) size, açık alınla işlerinizin hiç göz önünden ayırmadığımız bir borç olacaktır. Türk milleti ilerleyen ve daima yükselen heybetli bir varlıktır. İçerdeki ihtiyaçlar ve sıkıntılar ne kadar çok olursa, dışarıdaki siyaset buhranları ne kadar karışık ve dolaşık görülse bütün bu zor şartların içinden Türk milletinin itibar ve refahı artmış ve genişlemiş olarak çıkacağına samimi ve kati olarak inanıyoruz, güveniyoruz.